

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ПОЛІЩУК Дмитро Олександрович,
аспірант,
Державного біотехнологічного університету
<https://orcid.org/0009-0005-2216-1707>

Стаття присвячена стратегічному управлінню кадровою політикою та людським капіталом в аграрному секторі, де проаналізовано ключові аспекти та запропоновано ефективні підходи до оптимізації управлінських практик. У статті описано, як вибір та розміщення кваліфікованих кадрів впливає на ефективність виробничих процесів і конкурентоспроможність компаній у міжнародному ринковому середовищі. Запропоновано стратегії з підвищення привабливості роботодавця через програми розвитку та навчання персоналу, що сприяють розвитку ключових компетенцій та адаптації до змін у виробничому процесі. Особливу увагу приділено вивченню стратегій управління людським капіталом, які сприяють не лише залученню талановитих співробітників, а й їхньому утриманню та розвитку в компанії на тривалій термін. Обґрунтовано важливість системи мотивації та стимулювання персоналу, яка базується на справедливих умовах праці, конкурентоспроможній заробітній платі та можливостях кар'єрного зростання. Також розглянуто вплив технологічних інновацій на кадрову політику аграрних підприємств. У статті охарактеризовано, як впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизація виробничих процесів сприяють оптимізації управлінських рішень та підвищенню продуктивності праці. У статті підкреслюється необхідність системного підходу до управління кадровим потенціалом аграрного сектору, який враховує специфіку галузі та вимоги сучасного ринку. Описано важливість стратегічного управління, спрямованого на створення стабільної бази людського капіталу, що є ключовим фактором успіху аграрних підприємств у глобальній економіці.

Ключові слова: стратегічне управління, кадрова політика, людський капітал, аграрні підприємства, нестабільність ринку праці, спеціалізована кваліфікація, технологічні зміни, мотивація персоналу, управління змінами.

STRATEGIC MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCE POLICY AND HUMAN CAPITAL IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

POLISHCHUK Dmytro
State Biotechnological University

This article is dedicated to the strategic management of human resource policy and human capital in the agricultural sector, analyzing key aspects and proposing practical approaches to optimizing management practices. It discusses how the selection and placement of qualified personnel impact the efficiency of production processes and the competitiveness of companies in the international market environment. The article offers strategies to enhance employer attractiveness through development and training programs that foster key competencies and adapt to changes in production processes. Special attention is given to the study of human capital management strategies that promote the recruitment of talented employees and their retention and development within the company over the long term. The importance of a motivation and incentive system based on fair working conditions, competitive wages, and career growth opportunities is substantiated. The article also examines the impact of technological innovations on the human resource policies of agricultural enterprises, highlighting how the implementation of modern information systems and the automation of production processes contribute to optimizing management decisions and increasing labor productivity. The necessity of a systematic approach to managing the human potential of the agricultural sector, considering industry specifics and modern market requirements, is emphasized. The strategic management aimed at creating a stable human capital base is described as a critical factor in the success of agricultural enterprises in the global economy.

Keywords: strategic management, personnel policy, human capital, agricultural enterprises, labor market instability, specialized qualifications, technological changes, personnel motivation, change management.

ПОЛІЩУК, Д. (2024). СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ. *Development Service Industry Management*, (2), 155–160. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(23))

POLISHCHUK, D. (2024). STRATEGIC MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCE POLICY AND HUMAN CAPITAL IN AGRICULTURAL ENTERPRISES. *Development Service Industry Management*, (2), 155–160. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(23))

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема стратегічного управління кадровою політикою та людським капіталом аграрних підприємств полягає у складних викликах, що стикаються організації в умовах сучасного агробізнесу. Однією із ключових проблем є нестабільність ринку праці, спричинена сезонністю та економічними факторами, що ускладнює пошук та збереження кваліфікованих кадрів. Висока вимогливість до спеціалізованих знань і

навичок у сфері аграрної індустрії підсилює цю проблему. Технологічні зміни та модернізація сільського господарства створюють потребу в постійній адаптації та навчанні персоналу. Одним із важливих аспектів є забезпечення ефективної системи мотивації та утримання ключових спеціалістів, що визначає стабільність та конкурентоспроможність підприємства. Успішне стратегічне управління кадровими ресурсами в аграрному секторі вимагає комплексного підходу до управління змінами, врахування специфіки ринку праці та активного впровадження інноваційних практик. Це сприяє не лише підвищенню ефективності роботи підприємства, але й забезпечує його стійкий розвиток у динамічному економічному середовищі.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика ефективного управління персоналом та формування і використання людського капіталу аграрних підприємств залишається ключовим аспектом у наукових працях провідних учених-економістів, таких як Потьомкін Л.М., Лібанова О.М., Шпикуляк О.Г., Мармуль Л.О., Амосов О.Ю., Бессєдін М.О., Хуселід М.А., Барні Дж.Б.

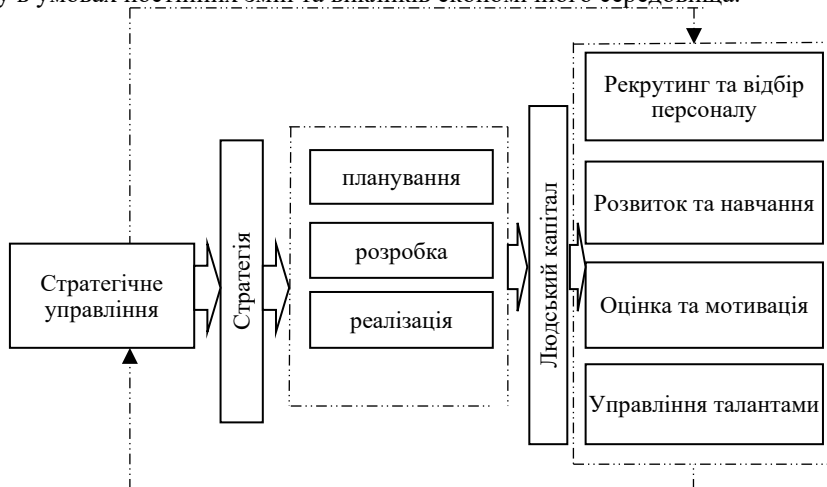
Незважаючи на значний внесок цих науковців у розвиток теоретичних та методичних основ управління людськими ресурсами, питання розвитку людського капіталу в системі управління персоналом аграрних підприємств в умовах постійних економічних змін потребують подальшого наукового дослідження та аналізу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою цієї статті є дослідження та аналіз стратегічних підходів до управління кадровою політикою, людським капіталом аграрних підприємств та виявлення основних проблем та викликів, з якими стикаються аграрні підприємства в сфері управління персоналом.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах глобалізації та швидкої технологічної трансформації аграрні підприємства стикаються з необхідністю ефективного управління кадровими ресурсами та розвитку людського капіталу. Стратегічне управління у цих сферах є критичним для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості аграрного сектору в умовах постійних змін та викликів економічного середовища.

Рис. 1. Системний підхід до управління кадровим потенціалом аграрного сектору

Одним із центральних питань дослідження є роль кадрової політики в успішному функціонуванні аграрних підприємств. Вибір та розміщення кваліфікованих кадрів мають критичне значення для ефективності виробничих процесів та конкурентоспроможності компаній у міжнародному ринковому середовищі. Стратегічне управління кадровими ресурсами в аграрному секторі передбачає системний підхід до планування, розробки та реалізації стратегій, спрямованих на максимізацію внеску людського капіталу у досягнення стратегічних цілей підприємства. Основними важливими аспектами повинні бути (рис. 1):

Рекрутинг і відбір персоналу є ключовими аспектами ефективного управління у сучасному аграрному бізнесі. Ретельний відбір та залучення талановитих працівників, які відповідають вимогам галузі, допомагають забезпечити високий рівень продуктивності та інноваційності. Це включає розробку чітких критеріїв відбору, використання різноманітних каналів для залучення кандидатів та проведення комплексних оцінок їхньої компетентності. Інвестиції у професійний розвиток працівників є необхідними для їхньої адаптації до нових технологій та методів роботи. Впровадження навчальних програм та тренінгів сприяє підвищенню кваліфікації персоналу, розвитку лідерських якостей та управлінських навичок. Використання сучасних методів оцінки праці та систем мотивації стимулює високу продуктивність та залученість працівників. Регулярні оцінки ефективності, зворотній зв'язок, система бонусів та винагород, а також розвиток індивідуальних планів кар'єрного росту допомагають працівникам досягати своїх цілей. Створення

стратегій збереження ключових талантів, їх розвитку та кар'єрного росту є важливим елементом довгострокового успіху компанії. Це включає ідентифікацію високопотенційних працівників, розробку програм для їхнього професійного розвитку, надання можливостей для кар'єрного зростання та забезпечення привабливих умов праці для утримання талановитих співробітників.

Вплив на ефективність виробничих процесів означає, як різні фактори, зокрема вибір та розміщення кваліфікованих кадрів, впливають на здатність підприємства виробляти продукцію ефективно, з мінімальними витратами та максимальною продуктивністю: 1) Підвищення продуктивності. Кваліфіковані працівники володіють необхідними знаннями та навичками, які дозволяють їм виконувати свої обов'язки з високою ефективністю. Згідно з дослідженням McKinsey, компанії, які інвестують у розвиток людського капіталу, підвищують продуктивність на 20-25% [2]. 2) Зменшення помилок та відходів. Досвідчені працівники, які добре розуміють виробничий процес, здатні зменшити кількість помилок і відходів. Це не лише знижує витрати на виробництво, але й підвищує якість кінцевого продукту. Згідно з даними дослідження Deloitte, компанії, які зосереджуються на якості кадрів, знижують виробничі витрати на 15% [3]. 3) Інновації та вдосконалення процесів. Кваліфіковані кадри часто є джерелом інновацій та вдосконалень у виробничих процесах. Вони можуть пропонувати нові ідеї та рішення, що покращують ефективність роботи та сприяють постійному вдосконаленню виробничих процесів. За даними BCG, інноваційні компанії мають на 30% більше шансів досягти зростання прибутку [4].

В умовах міжнародного ринкового середовища конкурентоспроможність компаній залежить від їх здатності адаптуватися до швидких змін та інтегрувати інновації у свої бізнес-процеси. Ключовими факторами успіху є високий рівень кваліфікації працівників, здатність швидко реагувати на зміни попиту та ефективне використання ресурсів. Інноваційні компанії, які інвестують у розвиток персоналу та технологій, мають значно вищі шанси на успіх та зростання прибутку. Дослідження показують, що такі компанії можуть досягати на 30% більших показників росту порівняно з конкурентами, що не приділяють достатньо уваги інноваціям [4].

Аналіз міжнародного ринкового середовища доводить, що вплив на конкурентоспроможність компаній залежить від:

1. Адаптація до ринкових змін – у міжнародному ринковому середовищі, де конкуренція є дуже високою, здатність швидко адаптуватися до змін є ключовим фактором успіху. Кваліфіковані працівники здатні ефективно реагувати на зміни ринкових умов, впроваджувати нові стратегії та забезпечувати стабільний розвиток компанії. За даними PwC, компанії з висококваліфікованими працівниками адаптуються до ринкових змін на 50% швидше [5].

2. Підвищення якості продукції. На міжнародних ринках якість продукції є визначальним фактором конкурентоспроможності. Кваліфіковані працівники, завдяки своєму досвіду та знанням, здатні забезпечити високу якість продукції, що допомагає компанії утримувати лідерські позиції на ринку. За даними ISO, компанії, які інвестують у якість кадрів, збільшують якість продукції на 35% [6].

3. Зміцнення репутації. Компанії, які мають висококваліфікованих працівників, можуть забезпечити стабільну якість продукції та обслуговування клієнтів. Це сприяє зміцненню репутації компанії на міжнародному ринку, підвищує довіру з боку споживачів та партнерів. За даними Nielsen, довіра споживачів до компаній з високою якістю обслуговування зростає на 40% [7].

4. Зниження витрат на навчання та адаптацію. Розміщення вже кваліфікованих працівників зменшує витрати на їхнє додаткове навчання та адаптацію до виробничих процесів. Це дозволяє компанії швидше досягати оптимальної продуктивності та знижувати операційні витрати. Згідно з даними SHRM, витрати на навчання знижуються на 20%, коли компанії залучають вже кваліфікованих працівників [8].

В Україні є декілька аграрних підприємств, які демонструють ефективне управління кадровою політикою та людським капіталом.

ПАТ «Миронівський хлібопродукт» (МХП) є одним із провідних аграрних холдингів в Україні, відомим своїм фокусом на інноваціях і розвитку людського капіталу. Компанія активно інвестує у навчання та розвиток своїх працівників, що сприяє підвищенню якості продукції та ефективності роботи. Вони використовують сучасні технології для управління персоналом і створення комфортних умов праці.

АПК «Астарта-Київ» є одним із найбільших аграрно-промислових холдингів в Україні. Холдинг також активно працює над розвитком своїх працівників через програми навчання та підвищення кваліфікації. Компанія запроваджує передові практики управління людським капіталом, що дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

ТОВ «Агро Ленд Інвест» – це ще один приклад підприємства, яке приділяє значну увагу управлінню людським капіталом. Вони впроваджують системи мотивації працівників, що підвищують їхню продуктивність і задоволеність роботою. Компанія також активно інвестує у розвиток нових технологій та покращення умов праці.

Дослідження показують, що компанії, які ефективно управляють людським капіталом, можуть досягати значних переваг у конкурентоспроможності та продуктивності. Але треба звернути увагу, що ці підприємства також мають і проблеми кадрової політики. Найбільш гострі проблеми кадрової політики, згідно з проведеним опитуванням працівників Миронівського хлібопродукту (МХП), Астарты-Київ, Агро Ленд

Інвесту, наведено в табл. 1. У дослідженні брали участь по 14 працівників з кожного підприємства, з різних структурних підрозділів, що мають різний рівень заробітних плат.

Таблиця 1

Проблеми кадрової політики підприємств агропромисловості України

Назва підприємства	Перелік гострих проблем кадрової політики	Кількість відповідей, %
Миронівський хлібопродукт (МХП)	1. Дефіцит кваліфікованих кадрів	30
	2. Недосконалість системи підбору і наймання персоналу	20
	3. Відсутність системи розвитку персоналу	15
	4. Низька мотивація працівників	10
	5. Погані взаємовідносини між керівництвом та персоналом	10
	6. Відсутність чітких критеріїв оцінювання роботи	8
	7. Нестача програм підвищення кваліфікації	7
Астарта-Київ	1. Недосконалість системи розвитку персоналу	25
	2. Відсутність кадрового резерву	20
	3. Недосконалість системи матеріального стимулювання	18
	4. Дефіцит кваліфікованих кадрів	15
	5. Необізнаність персоналу щодо кадрової політики	10
	6. Відсутність чітких вимог до керівників	7
	7. Недостатня мотивація до підвищення кваліфікації	5
Агро Ленд Інвест	1. Недосконалість системи розвитку персоналу	20
	2. Недосконалість системи підбору і наймання персоналу	18
	3. Відсутність чітких критеріїв оцінювання роботи	15
	4. Низька мотивація працівників	12
	5. Відсутність програм підвищення кваліфікації	10
	6. Погані взаємовідносини між керівництвом та персоналом	10
	7. Недосконалість системи матеріального стимулювання	8

Джерело: розроблено та систематизовано автором на основі зазначених підприємств

Дослідження показують, що компанії, які ефективно управляють людським капіталом, можуть досягати значних переваг у конкурентоспроможності та продуктивності. Однак варто звернути увагу на існуючі проблеми кадрової політики в аграрних підприємствах України, як-от Миронівський хлібопродукт (МХП), Астарта-Київ та Агро Ленд Інвест.

Таблиця 1 демонструє найбільш гострі проблеми кадрової політики цих підприємств на основі опитування, проведеного серед 14 працівників з кожного підприємства. Найбільш поширеними проблемами є дефіцит кваліфікованих кадрів, недосконалість системи підбору і наймання персоналу, відсутність системи розвитку персоналу та низька мотивація працівників.

Зокрема, в Миронівському хлібопродукті (МХП) найбільш значущими проблемами є дефіцит кваліфікованих кадрів (30%) і недосконалість системи підбору і наймання персоналу (20%). В Астарті-Київ виділяються проблеми недосконалість системи розвитку персоналу (25%) та відсутності кадрового резерву (20%). В Агро Ленд Інвесті також спостерігаються значні проблеми з розвитком персоналу (20%) та системою підбору і наймання персоналу (18%).

Таким чином, для підвищення ефективності управління людським капіталом в аграрних підприємствах необхідно розробляти і впроваджувати стратегії, спрямовані на усунення зазначених проблем, зокрема через вдосконалення системи підбору та розвитку персоналу, підвищення мотивації працівників та формування кадрового резерву. Це сприятиме не лише підвищенню продуктивності праці, але й зміцненню конкурентоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі.

Впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизація виробничих процесів є ключовими елементами в оптимізації управлінських рішень та підвищенні продуктивності праці на підприємствах. У сучасному світі, де технологічний прогрес постійно прискорюється, підприємства стикаються з необхідністю адаптуватися до нових умов ринку та впроваджувати інноваційні рішення для збереження своєї конкурентоспроможності.

Сучасні інформаційні системи мають вирішальне значення у забезпеченні ефективного управління підприємствами. Вони дозволяють інтегрувати різні аспекти бізнесу, такі як управління запасами, виробництво, фінанси, маркетинг та продажі, в єдину систему. Це сприяє більшій прозорості та узгодженості бізнес-процесів, що своєю чергою дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення на основі актуальної та точної інформації.

Автоматизація виробничих процесів, з іншого боку, спрямована на підвищення ефективності виробництва шляхом зниження витрат на ручну працю, підвищення точності та швидкості виконання операцій. Автоматизовані системи можуть включати в себе робототехнічні комплекси, автоматизовані конвеєрні лінії, системи управління виробництвом (MES) та інші технології, що дозволяють забезпечити безперервний контроль та оптимізацію виробничих процесів.

Одним із головних переваг впровадження сучасних інформаційних систем є можливість оперативного доступу до даних у режимі реального часу. Це дозволяє керівництву швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, коригувати виробничі плани та приймати стратегічні рішення. Наприклад, система

управління підприємством (ERP) інтегрує всі бізнес-процеси в єдину платформу, що дозволяє отримувати повну картину діяльності компанії. Завдяки цьому керівництво може відстежувати фінансові потоки, контроль запасів, виробничі операції та інші аспекти в реальному часі, що значно підвищує ефективність управління.

Автоматизація виробничих процесів також сприяє підвищенню якості продукції. Використання автоматизованих систем дозволяє мінімізувати вплив людського фактору на виробничий процес, що знижує ймовірність помилок та браку. Робототехнічні комплекси здатні виконувати складні операції з високою точністю та повторюваністю, що забезпечує стабільну якість продукції. Крім того, автоматизовані системи можуть бути налаштовані на виконання певних контрольних функцій, таких як перевірка якості продукції на кожному етапі виробничого процесу, що дозволяє своєчасно виявляти та усувати дефекти.

Впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизація виробничих процесів також сприяють зниженню витрат на виробництво. Автоматизація дозволяє зменшити кількість ручної праці, що знижує витрати на заробітну плату. Крім того, автоматизовані системи здатні працювати без перерв, що дозволяє збільшити обсяги виробництва та знизити витрати на одиницю продукції. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє оптимізувати управління запасами, що знижує витрати на зберігання та утримання запасів.

Сучасні інформаційні системи також сприяють підвищенню рівня обслуговування клієнтів. Інтегровані CRM-системи дозволяють збирати та аналізувати дані про клієнтів, їхні вподобання та потреби, що дозволяє підприємствам пропонувати більш персоналізовані послуги та продукцію. Це сприяє підвищенню задоволеності клієнтів та зміцненню їхньої лояльності.

Важливим аспектом впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизації виробничих процесів є підвищення конкурентоспроможності підприємств. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на ринку здатність швидко адаптуватися до змін та впроваджувати інноваційні рішення стає вирішальним фактором успіху. Підприємства, які впроваджують сучасні інформаційні системи та автоматизують свої виробничі процеси, отримують конкурентні переваги у вигляді більшої ефективності, зниження витрат та підвищення якості продукції.

Автоматизація виробничих процесів також сприяє підвищенню безпеки праці. Використання робототехнічних комплексів та автоматизованих систем дозволяє знизити ризики, пов'язані з виконанням небезпечних або шкідливих робіт, що забезпечує безпечніші умови праці для працівників. Це сприяє зниженню кількості нещасних випадків та захворювань, пов'язаних з професійною діяльністю, що своєю чергою знижує витрати на медичне обслуговування та страхування.

Іншим важливим аспектом впровадження сучасних інформаційних систем є підвищення прозорості та підзвітності бізнес-процесів. Інтегровані системи дозволяють збирати та аналізувати дані про всі аспекти діяльності підприємства, що сприяє більшій прозорості та підзвітності. Це дозволяє керівництву краще контролювати виконання планів та досягнення цілей, а також забезпечує відповідність вимогам законодавства та стандартам.

Впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизація виробничих процесів також сприяють розвитку інновацій та вдосконалень. Інтеграція різних систем та технологій дозволяє підприємствам більш ефективно використовувати свої ресурси та впроваджувати нові рішення. Це сприяє підвищенню ефективності роботи підприємства та забезпечує його стійкий розвиток у динамічному економічному середовищі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Стратегічне управління кадровою політикою та людським капіталом аграрних підприємств є важливим аспектом успішної діяльності в умовах сучасного економічного середовища. Ефективне управління забезпечує не лише високу продуктивність і конкурентоспроможність, але й сприяє сталому розвитку та підвищує стійкість підприємств до зовнішніх викликів. Дослідження та аналіз сучасних стратегій управління дозволяють виявляти оптимальні шляхи для досягнення цих цілей у аграрному секторі. Впровадження сучасних інформаційних систем та автоматизація виробничих процесів є важливими інструментами для оптимізації управлінських рішень та підвищення продуктивності праці. Вони сприяють підвищенню ефективності виробництва, зниженню витрат, підвищенню якості продукції та обслуговування клієнтів, а також забезпечують безпеку праці та прозорість бізнес-процесів. Підприємства, які впроваджують ці інструменти, отримують значні конкурентні переваги та забезпечують свій стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Література

1. Потьомкін Л.М. Формування стратегії управління людським капіталом в агропромисловому комплексі. *Вісник аграрної науки*. 2019. № 11. С. 78-85.

2. Productivity after the pandemic. 2021. URL: <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/in-the-news/productivity-after-the-pandemic>.
3. Explore five workforce trends that show how organizations can bring out the human strengths that make organizational thriving possible. 2020. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends/2021/workforce-trends-2020.html>.
4. Reaching New Heights in Uncertain Times. 2023. URL: <https://www.bcg.com/publications/2023/advantages-through-innovation-in-uncertain-times>.
5. European results of PwC's Global Workforce Hopes and Fears Survey 2023 Are Europe's workers ready for the skills revolution? 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/about/global-regulatory-affairs/pwc-in-the-eu/eu-hopes-fears-survey.html>
6. What's the Return on Investment (ROI) on Quality? 2018. URL: <https://isoupdate.com/resources/whats-roi-quality/>.
7. Consumer Survey Report: How consumers' response to macroeconomic events can inform marketing strategies. 2023. URL: <https://www.nielsen.com/wp-content/uploads/sites/2/2023/11/2023-Consumer-Survey-Report.pdf>.
8. 2023-24 SHRM State of the Workplace Report. URL: <https://www.shrm.org/content/dam/en/shrm/research/2023-2024-State-of-the-Workplace-Report.pdf>.
9. Амосов О.Ю., Бесєдін М.О. Стратегічне управління людськими ресурсами в агропромисловому комплексі. Наукова думка. 2010. С. 45-61.
10. Barney J.B. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17. P. 99-120.
11. Wright P.M., McMahan G.C. Theoretical perspectives for strategic human resource management. *Journal of Management*. 1992. Vol. 18. P. 295-320.
12. Лібанова О.М. Інноваційні підходи до управління людським капіталом в умовах кризових явищ. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 3. С. 22-37.
13. Huselid M.A. The Impact of Human Resource Management Practices on Turnover, Productivity, and Corporate Financial Performance. *Academy of Management Journal*. 1995. Vol. 38. P. 635-672.
14. Шпикуляк О.Г. Кадровий потенціал аграрних підприємств: формування, оцінка, розвиток. *Одеський національний аграрний університет*. 2018. С. 102-118.
15. Мармуль Л.О. Ефективне управління кадровими ресурсами в аграрних підприємствах України. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 112-119.

References

1. Pot'omkin, L.M. (2019). «Formation of the human capital management strategy in the agro-industrial complex». *Visnyk ahrarnoi nauky*. № 11. pp. 78-85.
2. Productivity after the pandemic. (2021). Available at: <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/in-the-news/productivity-after-the-pandemic>.
3. Explore five workforce trends that show how organizations can bring out the human strengths that make organizational thriving possible. (2020). Available at: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends/2021/workforce-trends-2020.html>.
4. Reaching New Heights in Uncertain Times. (2023). Available at: <https://www.bcg.com/publications/2023/advantages-through-innovation-in-uncertain-times>.
5. European results of PwC's Global Workforce Hopes and Fears Survey 2023 Are Europe's workers ready for the skills revolution? (2023). Available at: <https://www.pwc.com/gx/en/about/global-regulatory-affairs/pwc-in-the-eu/eu-hopes-fears-survey.html>
6. What's the Return on Investment (ROI) on Quality? (2018). Available at: <https://isoupdate.com/resources/whats-roi-quality/>.
7. Consumer Survey Report: How consumers' response to macroeconomic events can inform marketing strategies. (2023). Available at: <https://www.nielsen.com/wp-content/uploads/sites/2/2023/11/2023-Consumer-Survey-Report.pdf>.
8. 2023-24 SHRM State of the Workplace Report. Available at: <https://www.shrm.org/content/dam/en/shrm/research/2023-2024-State-of-the-Workplace-Report.pdf>.
9. Amosov, O.Yu., Biesiedin, M.O. (2010). «Strategic management of human resources in the agro-industrial complex». *Naukova dumka*. pp. 45-61.
10. Barney, J.B. (1991). «Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*». Vol. 17. pp. 99-120.
11. Wright, P.M., McMahan, G.C. (1992) Theoretical perspectives for strategic human resource management. *Journal of Management*. Vol. 18. pp. 295-320.
12. Libanova, O.M. (2022). «Innovative approaches to human capital management in the context of crisis phenomena». *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika*. № 3. pp. 22-37.
13. Huselid, M.A. (1995). «The Impact of Human Resource Management Practices on Turnover, Productivity, and Corporate Financial Performance». *Academy of Management Journal*. Vol. 38. pp. 635-672.
14. Shpykuliak, O.H. (2018). «Personnel potential of agricultural enterprises: formation, assessment, development». *Odes'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet*. pp. 102-118.
15. Marmul', L.O. (2020). «Effective management of personnel resources in agricultural enterprises of Ukraine». *Ekonomika ta derzhava*. № 9. pp. 112-119.